

זכה מקצוע של עורכי דין

סגן ראש לשכת עורכי הדין עו"ד זכי כמאל מבקש להגן על השם הטוב של המקצוע ("המעמד של עורכי הדין מכובד גם בימינו") ולקרר לבבות ("האינטרס של המדינה הוא שכל מי שחי בה יחוש חלק אינטגרלי ממנה"), ולא שוכח כיצד השפיעו יואל זוסמן ואהרן ברק על חייו המקצועיים

עו"ד רדא ענובוסי

לשעבר סגן בכיר לפרקליטת מחוז מרכז

בחיי המדינה ותביא לכך שכל פרט ופרט יפעל לטובת המדינה. אזרח שלא יחוש חלק מהמדינה יראה את עצמו כתושב שכל מה שעליו לעשות זה לשלם מיסים למדינה, או שהוא יבחר להגר ממנה".

"כאזרח המדינה", אומר כמאל, המכהן גם בחבר הנאמנים במרכז לדיאלוג אסט-רטגי, "אני רוצה במערכת משפטית חזקה שלא תשקול בשיקוליה נושאים פוליטיים שאינם רלוונטיים לסוגיה המשפטית והערכית שעומדת להכרעה. מצד שני אני ער לכך שיש זרמים פוליטיים ודתיים שמער-

"ישראלי" שיאגד את כל אזרחי המדינה (ע"א 8573/08 עוזי אורנן ואח' נגד משרד הפנים).

אתה לא סבור שבית המשפט הכזיב פעם נוספת כשלא ניצל את ההזדמנות לכונן דרך משותפת לכל חלקי החברה במדינה?

"האינטרס של מדינת ישראל", אומר עו"ד כמאל, נשיא המכללה האקדמית הערבית לחינוך בישראל – חיפה, וסגן ראש לשכת עורכי הדין, "הוא שכל מי שחי בה יחוש שהוא חלק אינטגרלי ממנה. התחרושה הזאת תביא למעורבות של האזרחים

דרכי לפגוש את עו"ד זכי כמאל בביתו בדליית אל-כרמל עליתי במרומי הר הכרמל, וראיתי משהיה פחות רבות של יהודים וערבים מטיילות וקונות שמן זית וזיתים בעיצור מה של עונת המסיק. ככל שהתקדמתי ללב הכפר ולאזור השוק התיירותי ראיתי כמה הוא שוקק חיים בהמוני אדם מכל קצוות הארץ. החוויה הרבת-תרבותית הזו הביאה אותי לשאול את כמאל מה דעתו על פסיקת בית המשפט העליון מהחודש האחרון, שבה דחה את העתירה להכרה בקיומו של לאום

לצורכי מחייה או בגלל בצע כסף. לא היינו צריכים אז את תורת הפרורבוננו, כי סייענו היכן שהיינו צריכים לסייע. המעמד של עורך דין נתפס אז כיותר חשוב, ולכן הוא נהנה ממעמד ציבורי גבוה. אני לא אומר שלא היו בעיות אתיקה ועורכי דין לא מעלו באמון, אבל בכל זאת התדמית שדבקה בהם הייתה של שליחי ציבור.

"אני סבור שלכל תקופה יש את המאפיינים שלה, ובכל מקצוע יש אנשים שרואים בעבודתם שליחות, קריירה או מקור פרנסה. אני לא פוסל אף אחת מהאפשרויות, אבל באופן אישי אני רואה במקצוע ערי-

"עורך דין הוא חלק ממערכת אכיפת החוק גם אם יש לו ביקורת עליה". זכי כמאל

המשימה האולטימטיבית של לשכת עורכי הדין צריכה להיות פעולה בלתי פוסקת לשיפור איכות השלטון על ידי הבעת דעה ואקטיביזם חברתי במידת הצורך. לצד זה היא צריכה לפעול כאיגוד מקצועי הדואג לחבריו

כת הדין מקצוע של ערכים, לא רק ביחסים בין האדם לזולתו אלא גם של האדם בתוך החברה שלו והמדינה שלו. עורך דין הוא חלק ממערכת אכיפת החוק גם אם יש לו ביקורת או השגות עליה, ואכיפת חוק היא בראש ובראשונה מערכת חינוכית שחייבת להיות מונעת על ידי מסר חינוכי.

איך זה משתלב עם חיינו כחברה וכמיעוטים בתוכה כשמערכת אכיפת החוק מתבססת בעיקר על ענישה וגמול?

"אלימות גוררת אלימות. מערכת אכיפת החוק צריכה להבין שדרך השיקום מאוד חשובה, ולא תהיה התקדמות בלי שהיא תשים לה ליעד שיקום עבריינים ושילובם בחברה. הקונספציה צריכה להיות הרתעה עם אפשרות לשיקום".

רבים אומרים שהמקצוע שלנו אינו מכבוד. אתה מסכים?

"המעמד של עורך הדין עדיין מכובד בי-

המשפט העליון תיתן את ההחלטה הראויה במוקדם או במאוחר. בספר בראשית נכתב 'ויברא את האדם בצלמו', ובעיניי זהו משפט מכונן. לא נכתב 'האדם היהודי' אלא האדם בהיותו אדם".

אתה מייצג דור של עורכי דין שהיו למי עוט בימינו. מה מבדיל את עורך הדין הצעיר לפני 40 שנה מעורכי הדין הצעירים של היום?

"בלי לדבר על המספרים, תפיסת העולם של עורך הדין אז הייתה שהוא מייצג חברה שזקוקה לשירותיו ופועל על פי שליחות, לא

ערים על הסמכות של המערכת המשפטית לדון בנושאים שבמחלוקת. חמור יותר, ישנו ציבור רחב במדינה שמערער על שלטון החוק, והוא מאמין שהוא צריך להיות סלקטיבי ומכוון לאוכלוסיות מסוימות בחברה. בשנים האחרונות מנסה בית המשפט להימנע מעימות חזיתי עם השקפות של קבוצות אלה משיקולים של שפיטות או חוסר שפיטות. יש לי יסוד להאמין שבמקום שיש אי ודאות מבחינת קביעת ערכים שהם בעיניי טבעיים, למשל השתייכות למדינה, המערכת המשפטית ובראשה שופטי בית

בשני העשורים האחרונים.

"באנלוגיה לדברי שר החוץ של ארצות הברית לשעבר, פרופ' הנרי קיסנ'גר: 'שלום לא יהיה יציב אלא לאחר הסלמה במלחמה'. אני חושב שההסלמה ומלחמות הק"בוצות בלשכה הגיעו לשיא. כל אחת ואחת מהקבוצות עושה חושבים מחדש, כי בסופו של דבר ההסלמה הזו לא רק פוגעת בלשכה אלא גם באנשים עצמם.

"צריך להבין שסכסוכים הם דבר טבעי שקיים בכל המערכות. אני מנסה להפחית מגובה הלהבות ולהשמיע קול שהלשכה כה אינה נחלה של מישוה. ברגע שהלשכה תתחיל להשתחרר מעסקנות ואנשים יתחילו להסתכל על הלשכה כמוסד, להבין מה הם תפקידי ומה עלינו לעשות כדי להגשים את יעדיו – אז נצליח למלא את כל המשימות שנבחרנו למלא למען חברינו והחברה שבה אנחנו חיים".

מי הדמות שהשפיעה עליך ביותר בעולם

המשפט?

"שני אנשים השפיעו עליי רבות בחיי המקצועיים, הראשון בהם הוא ידידי ואחי הנשיא בדימוס אהרן ברק, אותו פגשתי לראשונה ביומי הראשון כסטודנט למשפטים באוניברסיטה העברית. הייתי הראשון בדליית אל-כרמל שהתקבל ללימודי משפטים. ברק ראה אותי מסתכל על הבניין ושאל אותי מי אני. לאחר שיספירתי לו עליי ומאיפה באתי והוא הבין שאני הולך לגור בבית מלון עד שאמצא דירה לשכור, הוא הזמין אותי לארוחת ערב בביתו. מאז התפתחה בינינו קרבה של אחים, והשיחות הרבות שניהלנו השפיעו עליי מאוד וגרמו לי לאהוב את המקצוע, ולהאמין שבאמצעות הכלים המשפטיים אפשר להגיע לצדק ולשוויון.

"האדם השני היה השופט המנוח יואל זר-סמן, שהציע לי בשעתו להיות שופט. שאיתי אותו מה הקריטריונים למינוי שופט, והוא ענה לי: 'אני רוצה שופטים שהם בני אדם'. התשובה הזו שלו מלווה אותי בכל הופעה בבית המשפט".

עורך דין חייב להיות אינטלקטואל ובעל אופקים רחבים במקצועות אחרים. סטודנט בתקופתי למד במגוון קורסים בתחומים שלא נלמדים היום במידה מספקת, ולכן באה התחושה של פירווח ברמה ובתדמית

יש לי יסוד להאמין שבמקום שיש אי ודאות מבחינת קביעת ערכים שהם בעיניי טבעיים, למשל השתייכות למדינה, המערכת המשפטית ובראשה שופטי בית המשפט העליון תיתן את החלטתה הראויה במקום או במאוחר

טון על ידי הבעת דעה ואקטיביזם חברתי במידת הצורך. לצד זה היא צריכה לפעול כאיגוד מקצועי הדואג לחבריו בכמה מי-שורים. ראשית עליה למנוע פלישה לתחום עריכת הדין. שנית עליה לפעול לפירוק המונופולים בשוק עריכת הדין, וכאן אני מתכוון לנתח העצום שתופסים המשרדים הגדולים בשוק עריכת הדין, ושלישית עליה להקנות לחבריה ידע בתחומים שאינם נלמדים היום בבית הספר למשפטים אבל הם חשובים יותר מהרבה קורסים שנלמדים היום. אני מתכוון בעיקר לסדנאות ביחסי אנוש ובתרבות דיבור, לא רק בבית המשפט אלא כחלק מהתרבות של האדם".

שנינו חברים במועצת הארצית שהיא המוסד העליון של לשכת עורכי הדין. כשאני שומע אותך מדבר על מה שצריכה הלשכה לעשות, אני שואל את עצמי אם אתה מדבר על מקום אחר בעולם, נוכח הסכסוכים הקשים בקרב נציגי הנבחרים

מינו. עורך דין נבחן באדם שבתוכו. האדם הוא היסוד, והמקצוע הוא סתיות לאבן היקרה שנקראת בן אדם. אי אפשר לתת תוארי גנאי גם אם יש ריבוי של עורכי דין היום. אני נגד התדמית השלילית הקולקטיבית שמנסים להדביק לציבור עורכי הדין".

מה צריך כדי לחזק את מה שאתה מכנה "האבן היקרה"?

"עורך דין חייב להיות אינטלקטואל ובעל אופקים רחבים במקצועות אחרים. הוא צריך להיות ידען ולא רק בתורת המשפט. סטודנט בתקופתי למד במגוון קורסים בתחומים רבים ומגוונים כגון פילוסופיה, פסיכולוגיה, חינוך ומדעים. מקצועות אלה לא נלמדים היום במידה מספקת. בתי הספר למשפטים היום יוצרים מרחב מצומצם של ידע, ולכן באה התחושה של פירווח ברמה ובתדמית. בהיבט הזה אני חסיד של השיטה האמריקאית, שבה סטודנט למשפטים מגיע ללימודי התואר לאחר שלמד מקצועות אחרים בקולג'. ידע רחב מסייע לעורך הדין בגישה ובהתייחסות שלו, הן לחברה ברמת המקור והן ללקוח ברמת המיקרו".

איך סבור שפתיחת המכללות גרמה לירידה ההשכלה המשפטית ולהצפת המ-קצוע?

"הייתי שותף להקמת מכללת נתניה, ועמדתי לצד פרופ' דוד ליבאי ופרופ' אמנון רובינשטיין כשהכרזנו על הקמת המכללות למשפטים. אני לא מקבל את הביטוי 'הצפת המקצוע'. השכלה צריכה להיות נחלת הכלל ונגישה לכל כיס. אמרתי במסיבת העיתונאים אז, ודבריי תקפים גם היום, שהפקוד לטות למשפטים באוניברסיטאות אשמות במצב שנוצר משום שהן סגרו את שעריהן בפני אוכלוסיות שלמות כשקבעו מכסות לקבלת סטודנטים".

האם הלשכה יכולה לעשות משהו במצב שנוצר?

"אני רואה בלשכת עורכי הדין מוסד שהוא חלק ממערכת אכיפת החוק. המשימה האולטימטיבית שלה צריכה להיות פעולה בלתי פוסקת לשיפור איכות השל-